

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ไทยและกัมพูชาเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันมา ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๕๓ แต่ความจริงแล้วถ้าได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทั้งสองประเทศ พบว่า ได้ดำเนินความสัมพันธ์กันมาก่อนหน้านี้เป็นเวลาช้านาน นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งน่าจะเป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ แต่ความจริงแล้วทั้งสองประเทศต่างมีความภาคภูมิใจในประเทศของตน ต่างฝ่ายต่างมีการชิงไหวชิงพริบ อีกทั้งนโยบายทางการเมืองภายในของแต่ละประเทศ ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ของทั้งสองประเทศทำให้เกิดความหวาดระแวงและเป็นการสร้างทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันเสมอมา

ข้อพิพาทระหว่างไทย-กัมพูชาที่สำคัญและเป็นปัญหาระดับภูมิภาค คือ ปัญหาปราสาทพระวิหาร ซึ่งการที่กัมพูชานำปราสาทพระวิหาร ไปขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนของทั้งสองประเทศ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อครั้งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสิน ให้ตัวปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา นอกจากนี้การที่กัมพูชานำปราสาทพระวิหาร ไปขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกยังก่อให้เกิดการถกเถียงกัน เกี่ยวกับประเด็นพื้นที่พิพาท ๔.๖ ตารางกิโลเมตร ถือเป็นจุดประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหาร และความคลุมเครือต่อประเด็นพื้นที่ทับซ้อนดังกล่าว ในอดีตให้กลับคืนมาใหม่อีกครั้ง นำมาซึ่งสถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างไทย-กัมพูชา ที่ผ่านมา ดังนั้นการศึกษา ข้อพิพาท กรณีปราสาทพระวิหารจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการกำหนดแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในอนาคต

ปราสาทพระวิหารมีความสำคัญในบริบททางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เนื่องจากเคยเกิดกรณีพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์เหนือปราสาท ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice : ICJ) ได้มีคำตัดสินเมื่อวันที่ ๑๕ มิ.ย. ๒๕๐๕ ว่า ปราสาทพระวิหาร

ตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาโดยมิได้ระบุถึงแนวเส้นเขตแดนที่ถูกต้องแน่ชัดในพื้นที่ดังกล่าว

อย่างไรก็ตามแม้รัฐบาลไทยในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าว แต่ก็ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ ในฐานะสมาชิกองค์การสหประชาชาติ โดยไทยได้คืนตัวประสาทพระวิหารให้แก่กัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งคณะรัฐมนตรีในขณะนั้นได้กำหนดขอบเขตแนวเส้นเขตแดนใหม่ โดยยึดถือแนวเส้นปันน้ำเป็นหลัก เพียงแต่ได้ตัดเอาตัวเขตพระวิหารคืนให้กัมพูชา และได้ยึดถือแนวเส้นเขตแดนนี้มาจนปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันกัมพูชาก็ยึดถือแนวเส้นเขตแดนตามแผนที่ที่ได้จัดทำโดยคณะกรรมการปักปันเขตแดนสยาม-อินโดจีนฝรั่งเศส มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐,๐๐๐ มาโดยตลอดเช่นกัน ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ทับซ้อนทางด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือของตัวปราสาทเป็นพื้นที่ ๔.๖ ตารางกิโลเมตร โดยมีคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (Joint Boundary Commission between Thailand and Cambodia : JBC) เป็นกลไกในการจัดทำเขตแดนร่วมกันจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มิได้มีความคืบหน้ามากนัก เนื่องจากทั้งสองฝ่ายไม่อาจตกลงกันได้ ในหลายจุด

ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ รัฐบาลไทยและกัมพูชาได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อเสนอให้พื้นที่ปราสาทพระวิหารเป็นพื้นที่พัฒนาร่วมกันระหว่างไทยกับกัมพูชา (Joint Development Areas : JDA) และมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อพัฒนาปราสาทพระวิหาร (Joint Committee for Development of Preah Vihear Areas) โดยมุ่งเน้นในหลักการให้ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหารเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว การศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี การพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบปราสาทพระวิหาร เพื่อยกสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสองประเทศ รวมทั้งเพื่อให้ปราสาทพระวิหารเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและยั่งยืนระหว่างไทยและกัมพูชา

ความพยายามในการผลักดันปราสาทพระวิหารให้เป็นพื้นที่พัฒนาร่วมกันระหว่างไทยและกัมพูชาได้สิ้นสุดลง เมื่อกัมพูชายื่นเรื่องต่อองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) เพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่มีการแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้า ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก (World Heritage Committee : WHC) ครั้งที่ ๓๑ ณ เมือง ไคโรสซีริช นิวซีแลนด์ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยเอกสารประกอบการขอขึ้นทะเบียนนั้น กัมพูชาได้แนบแผนที่กำหนดเขตแกน (Core Zone) เขตกันชน (Buffer Zone) และเขตพัฒนา (Development Zone) ของปราสาทพระวิหารเข้ามาในพื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตรด้วย ไทยจึงร้องขอไปยัง

คณะกรรมการมรดกโลกให้เลื่อนการพิจารณาออกไปก่อนเพื่อหารือกับกัมพูชา ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกได้เห็นชอบและได้เลื่อนการพิจารณาออกไปตามที่ไทยร้องขอ

อย่างไรก็ตามทางกัมพูชายืนยันที่จะขอขึ้นทะเบียนมรดกโลกปราสาทพระวิหารแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกเห็นชอบให้มีการประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกตามคำขอของกัมพูชาในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก ครั้งที่ ๓๒ ณ เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ โดยเห็นชอบให้ขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทพระวิหารเท่านั้น จากกรณีดังกล่าวไทยและกัมพูชาได้พยายามแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างกันโดยสันติวิธีผ่านกลไกทวิภาคี โดยในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศระหว่างไทย-กัมพูชา ว่าด้วยประเด็นชายแดนครั้งที่ ๑ ณ เมืองเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา ในวันที่ ๒๑ ก.ค.๒๕๕๑ และครั้งที่ ๒ ณ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ ๑๕ ส.ค. ๒๕๕๑ ได้เห็นชอบให้ใช้เวทีระดับทวิภาคี อาทิ การใช้เวทีระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ และเวทีการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) แก้ไขข้อพิพาท โดยทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้ในส่วนของการปรับกำลังทหาร โดยอาศัยกลไกของ JBC ในการแก้ไขปัญหา การสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนทางบกไทย-กัมพูชา รวมถึงจัดทำข้อตกลงชั่วคราว เพื่อลดความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางทหาร

ในส่วนของ JBC จากการประชุมที่ผ่านมา พบว่าไทยและกัมพูชาสามารถตกลงกันได้ ในหลายประเด็น เช่น การทำงานร่วมกันของไทย-กัมพูชาในประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับเขตแดน การผลิตภาพถ่ายทางอากาศ การตั้งชุดสำรวจเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามในการประชุมครั้งล่าสุดทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถตกลงกันได้ ในส่วนข้อตกลงชั่วคราวเกี่ยวกับสถานการณ์บริเวณปราสาทพระวิหารซึ่งจะต้องเจรจากันต่อไป

ในอีกด้านหนึ่งได้มีความพยายามที่จะแก้ไขข้อพิพาทไทย-กัมพูชาในระดับภูมิภาค คือ อาเซียน ได้พยายามเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหา โดยมีอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประธานอาเซียนพยายามที่จะช่วยแก้ปัญหา แต่ผลที่ออกมาก็ดูจะไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากทั้งไทยและกัมพูชาต่างยึดผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ทำให้ปัญหาของไทย-กัมพูชา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของอาเซียนที่คาดหวังว่าอาเซียนจะยกระดับขึ้นเป็นประชาคม ได้ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ภายใต้อาเซียนจะกลายเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งประเด็นข้อพิพาทดังกล่าวก็เป็นโจทย์ปัญหาท้าทายให้อาเซียนจะสามารถแก้ไขได้ไม่น้อยเพียงใดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๒. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และภายในประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

๓. เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา : อาเซียนกับกระบวนการในการแก้ปัญหาปราสาทพระวิหาร ๒๕๕๑-๒๕๕๔” นี้ผู้เขียนสนใจศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างไทย และกัมพูชา โดยการศึกษาจะพิจารณาถึง

๑. ปัจจัยภายในของไทยและกัมพูชา ที่ส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหাপราสาทพระวิหาร

๒. บทบาทขององค์กรระดับภูมิภาคอาเซียนที่ส่งผลกระทบในการแก้ไขปัญหাপราสาทพระวิหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยมีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วยบทความ, วารสาร, หนังสือ, หนังสือพิมพ์, เอกสารทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการให้สัมภาษณ์ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในห้วงเวลาดังกล่าว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๒. ทำให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และภายในประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

๓. ทำให้ทราบถึงบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา